

Beszámoló

Kötetnyi rövidpróza megírására kértem és kaptam támogatást 2012-ben a Communitas Alapítvány Ösztöndíjbizottságától. A kötet – melynek témája: hétköznapok az Aranykorban – anyagának java része *Függetlenség sugárút* munkacímen elkészült.

Az írások a nyolcvanas évek erdélyi kisvárosának (magyar) közösségét, illetve annak hétköznapjait mutatják be, egy kiskamasz szemével láttatják a blokkos életet, a hétköznapokat, azok történéseit, jelenségeit, meghatározó tárgyi világát. A közösség az újonnan felhúzott tömbházakba beköltözött/beköltöztetett gyári munkások csoportja. Az írások mindenikének ugyanaz a földrajzi hely a helyszíne és ugyanaz a kor az ideje. Az egyes tárcák közt laza átjárás van: a szereplők, a helyszínek több helyütt is visszatérnek, a történések utalnak egymásra, néhol megtörnek, és újra fölbukkannak másutt. Mindnek összefogója és ütőereje a *Függetlenség sugárút*, ez a blokkokkal, üres beton-virággruppokkal, vas-játszóterekkel és sohasem világító, szintén beton utcai lámpákkal szegélyezett komor utca, mely neve ellenére több kanyart is vesz a kisváros dombjai között. Amolyan összekötő híd régi és új világ között: a régi város határán indul és a végtelenbe tart, bár a végtelent nehéz elképzelni, mert füstölő gyárkémenyekbe és égbe törő toronydarukba ütközik a tekintet, bármerre is néz az ember. A *Függetlenség sugárút*ba fut a Győzelem útja, a Vasgyár utca, a Partizánok utca, a Vörös csillag utca, a Hősök útja, a Munkások útja (és még néhány hasonló nevű allé), és a sugárút visz a különböző gyárakhoz (vasgyár, készruhágyár, cérnagyár, fafeldolgozó üzem) is – ebben a térben élnek szereplőink, életüknek ez a tér a meghatározója és értelme is egyben.

Az ösztöndíjpályázatra beadott koncepció jelentős mértékben nem módosult, az egyes szövegek közti átjárást a megírás során a tervezettnél lazábbra fogtam. A pályázat keretében elkészült írások közül jó néhányat a *Krónika* tárcarovatában közöltem, az egyes írásokat a napilap keretein túlmutató karakterszámban átdolgoztam. A kéziratban lévő munkák szerkesztésre, egységesítésre, kiegészítésre szorulnak, reményeim szerint a közeljövőben sorra megjelennek. A kézirat munkálatait nyáron szeretném befejezni, könyv formájában való megjelentetése a kiadón múlik.

Köszönöm a Communitas Alapítványnak a bizalmat és támogatást.

Függetlenség sugárút

A Függetlenség sugárút lágyan kanyargott a város dombjai között – mert rendszerellenesen dimbes-dombos, lankás város volt ez, valamiért így hagyták örökül az utókornak a városalapítók, mit sem sejtve a szebb jövő építésének századokkal későbbi nehézségeiről. De hát minden valamirevaló szocialista társadalom csak sugárutak mentén haladhat könnyedén a kietlen jelenből az említett jövő felé, tudta ezt mindenki, különösen a városrendész, így hát a géplakatosból és a szénagyűjtő napszámosból lett pártkatonai tervezőmérnök néhány tollvonással átrajzolta a szürke évszázadok során igen egyhangúvá vált, avított városképet.

Abban ma sem lehet bizonyos senki, hogy az egykori géplakatos vagy az ex-szénagyűjtő lopta-e be a dombok közé a Függetlenség sugárutat, lényeg, hogy a reményteljes nevű út aztán csupaszon szürkéllett bele az Aranykorba, viszonylagos párhuzamot próbálva alkotni a valamivel jobb sorsú Győzelem útjával. Mert végül – milyen furcsa az élet – csak a Győzelem útjának sikerült kifutnia a tejben-vajban fürdő végtelenbe, s bár megeshet, a két elhivatott, tüzes tekintetű rendész még azt is tudta, hogy ami párhuzamos, az találkozik a végtelenben, fránya geológiai okokból ez a találkozás, mármint az utaké, már a gyártelep felénél megesett.

Így lett a régi városhatár közeléből induló Függetlenség sugárút – ahogyan az üzemi újság fogalmazott – „összekötő híd” régi és új világ között, amolyan „kapocs” léttetek, életek, emberek és népek között. A népek közötti szocialista barátság megteremtése érdekében a városi népek egy idő után hozzászórtak a blokkos népekhez – mert a Függetlenség sugárútról bármerre is tekintett az ember, lilás bordó, kék és narancssárga csíkos betonszín panelházakat látott, a csíkok, mint holmi haszkötők, vízszintesen futottak körül a blokkokon, elválasztva az egyes emeletek paneljeit egymástól.

Szóval a városiak és a blokkosok között cimboraságok, barátságok, szerelmek, piti üzletek és nemritkán bodegai verekedések születtek, és e szocialista társadalmi szempontból igen fontos kapcsolatok ápolásához senki nem kerülhette meg a sugárutat, a Függetlenségét. Még akkor sem, ha netán a Vasgyár utca, a Partizánok utca, a Vörös csillag utca, a Hősök útja, a Munkások útja vagy csupán a szerény kis Téglavetők allé felé vitt az útja, hisz ezek mindenike a sugárútba futott, bár az is lehet, hogy onnan futott kifelé, ez csupán nézőpont kérdése, persze. A Függetlenség sugárúton lakók, akik nem ismerték sem a géplakatos, sem a szénagyűjtő tervezőmérnököt, valamelyest tisztában voltak lakhelyük felsőbbrendű voltával,

hiszen otthonaik előtt, és csakis az ő otthonaik előtt álltak meg lomhán az agyonzsúfolt, motorina- és verejtékszagú gyári buszok, a kétsávos sugárúton ablakaik alatt pöfögtek végig a gyártelep felé tartó teherautók, és ott haladtak el a telepen dolgozó blazírt pártelvtársak Dacia típusú személyautói is.

Az is mindenki számára nyilvánvaló lehetett, hogy az út mentén azonos távolságban elhelyezett, vakon bólogató, betontalpú utcai lámpáival, gyerekkoporsó-méretű, üres, beton virágtartóival, betonággal körülkerített kókadt facsemetéivel éppen most pitymallik az új világ. S mire meghasad e hajnal, bizton elkészül majd a közeli park is, és víz árasztja el a most szotyihéjjal telt kiszáradt beton szökőkutat, ülökét kapnak a vashinták, lépcsőt a vascsúszdák, homok kerül a kutyaürülékkel tarkított betonhomokozóba, s nem a meredező beton padlábakon, hanem padokon üldögélnek majd a cigarettacsikkeket szívó egyenruhás suhancok.

Azért, hogy mindez valóra váljon, a Függetlenség sugárút lakóit összefogásra és egységre biztatták mindenfelé, de hát tudták ők, hogyne tudták volna, hogy mit jelent a munka egysége, a termelés egysége, a cselekvés egysége és a gondolkodás egysége. (A békeharc egységét már nem igazán, de azt úgyis dalban mondták el.) Hiszen ugyanolyan zsebkendőnyi lakásokban, ugyanúgy berendezett szobákban húzták magukra az egyen-munkaruhát reggelente, ugyanolyan fürdőszobákban ugyanúgy elhelyezett tükrök előtt igazították fejükre a kirojtosodott szélű micisapkát, ugyanazokon a buszokon szorultak egymáshoz hallgatagon a gyártelepig és visszafelé, ugyanazokat a faliújságokat olvasták, ugyanazokat a dalokat énekelték, ugyanazokat a szavakat hallgatták, ugyanazt ették és itták, és igen: akkor is figyeltek egymásra, ha hazatértek, mert lakhelyükül szolgáló vékony falú betonkaptáraikban még akkor is áthallott minden sóhaj, ha nem fájdalmat jelzett.

És tisztában voltak azzal is: a Függetlenség sugárút a gyártelepig visz, és onnan a város széléig visszafelé, és ezen az úton csak együtt képesek végighaladni.

A gyár

A gyár körülvelt bennünket, ott volt mindenhol, akár az atyaúristen, de a gyárat láttuk is: a folyamatosan épülő blokk negyedből bármerre is pillantgattunk kifelé, atyaian füstölgő gyárkéményeket láttunk, meghitten magasló toronydarukat láttunk, agyonzsúfolt gyári buszok megállóinál ugrottunk elgyötört szüleink nyakába, s tehervonatok otthonos füttye kísért, ha álomra hajtottuk a fejünk.

A gyár hozzánk tartozott, meghatározott bennünket, nélküle nem lettünk volna azok, akik voltunk, és persze nem lettünk volna azzá, akiké lettünk. A gyár maga volt a kor, amelyben éltünk, a világegyetem volt a gyár, a világmindenség maga. És persze a világmindenség ura (és igen: teremtője), élet és halál ura volt a gyár, minden és mindenféle ember olvasztótégelye, parancsolója és védelmezője. A gyárat mi hoztuk létre, majd ő is létrehozott minket, a gyárnak nem volt múltja, de jelene volt, olyan erős jelenléte a mában, hogy mindenki tudhatta és érezhette: a gyár az örökkévalóság maga.

Mert a gyár mindig a jövőbe tekintett, biztosan tudta, hogy mit kell tennünk, hogy mit mikor és hogyan kell tennünk, hogy szebb legyen a jövőnk, amelyet éppen most építünk együtt, mi, a szüleink és a gyár. A gyár a miértekre ugyan nem adott választ, de a miérteket nem is kellett feltenni, így válaszra sem volt szükség, mert szüleink és általuk mi is annyira egybefonódtunk a gyárral, kifulladásig együtt lélegeztünk kohóival és kéményeivel, hogy nem szültünk miérteket, se pihenő-, se munkaidőben. Elég volt csupán betartani a programot, a gyárét mármint, amely egyszersmind a mienk, a családjainké is volt, mert a gyár pontosan tudta, hogy hány óra munka, és hány óra pihenés, s ha programon kívüli kérdések fel is vetődtek néha pár megfáradt hazatérőben, azokat kivétel nélkül elnyelte a kárpáci- és hányadékszagú bodega tájszavaktól hemzsegő zsvivaja.

Mert a gyár, az percre pontosan fűjt, és mi mindig tudtuk, hogy a gyár percre pontosan fűjni fog, míg a világ világ, így hát fel sem vetődött bennünk a kérdés, hogy vajon tényleg nekünk, a haza sólymainak kellene-e felvigyáznunk a blokkban váltáskor magukra hagyott csecsemőket itt, e bércecs ormok alatt, mert váltáskor egyetlen felnőtt sem lehet otthon, hogy vajon tényleg nekünk kellene-e beállnunk a hajnali tejsorokba, mint ahogyan az sem volt kérdés számunkra, hogy a nyakunkban hordott lakáskulcsra minden kincsnél jobban kell ügyelni, ha mi, a sólymok haza szeretnénk menni, és otthon szeretnénk lenni panelfészkeinkben valahol mélyen bent, a Kárpátok gyűrűjében.

A gyár egyébként törődött velünk, dolgozói gyermekeivel, mindenhová elérő csápjaival már anyáink méhében kitapogatott bennünket a havi orvosi ellenőrzésekkor, hogy biztosan világra jöhessünk, és küldött csomagot is a télifa alá, ha úgy alakult. Gyári buszok szállítottak bennünket gyári óvodákba, ahol mi is a gyári kantinmenüt ettük, és dalban és versben is megtanulhattuk, hogy miként működik a vaskohó. A gyár egy gyermekként, az ő gyermekeként gondolt hát ránk, miként minden gyár egy és ugyanazon gyár volt számunkra is, mikor megtépzott egyenruháinkban hazafelé rázkódtunk elcsöndesülve a buszain, és azt szemléltük, kinek milyen színű a nyakába akasztott kulcsán a kötő. A kötők egyébként leginkább sötét színűek voltak, kékek, barnák és feketék, hogy ne koszolódjanak, bár igazi mestermunkákkal is találkozni lehetett, többszínű, finom horgolású, vagy csomózott kötélkékkel, amelyek főként készruha- és cérnagyári lányos anyák keze munkáját dicsérték.

A gyárat mi vállalatnak hívtuk, apáink a vállalathoz mentek pitymallatkor, frissen borotvált arcuk sebein koszos barna vécépapír darabkákkal, és onnan imbolyogtak hazafelé savanyú sörszagúan, ha lejárt a munkaidő. Anyáink a vállalatnál öltötték magukra azokat a csodás sötétkék és bordópiros köpenyeket, melyek szinte folyamatosan száradtak lakásaink különböző pontjain, a vállalattól könyörögtek betegszabadságért, ha magas lázzal nyomtuk az Anca vagy Doina típusú rökamiét, de a vállalat gondoskodott szórakoztatásukról is zimankós nőnapokon, amikor vállalati villákban és klórszagú vendéglőben kötelező volt a tánc a szocialista munka zsíros arcú, pohos és izzadságszagú részlegvezetőhőseivel.

A vállalat mindent tudott rólunk, és mi is sokat tudtunk róla, gyerekként is tudtuk például, hogy melyik vállalatnak ki a vezérigazgatója, párttitkára és főkönyvelője, ezekkel a nevekkal akkor is, ma is igen gyakran találkozunk, mert ezeken a neveken nem fog sem korforduló sem világválság. És tudtuk azt is, mi nem az anyatejjel, hanem az anyatej helyett szívtuk magunkba a szocialista munka élesen visító zajait, rozsdá- és emberszagát, így a vállalat mindig bennünk él majd, mert – mondtuk már –: a vállalat az örökkévalóság maga.